

MARÍN-DÒMINE, Marta

Traduir el desig: Psicoanàlisi i llenguatge

Vic: Eumo, 2004. 223 p.

Volem manifestar, en primer lloc, la nostra benvinguda al llibre de Marta Marín, un treball de recerca que tracta d'articular disciplines diverses, la psicoanàlisi, la traducció i d'altres, com la crítica literària, que giren entorn del llenguatge. S'ha criticat sovint, moltes vegades per ignorància, i moltes altres, malauradament, per l'ús que fan de la seva disciplina molts d'aquells que emparen la seva pràctica clínica o la seva reflexió teòrica sota el nom de la psicoanàlisi, que aquesta no és una ciència, que la invenció de Freud és una construcció ideològica. Afortunadament per a l'autora d'aquesta ressenya, l'autor del pròleg del llibre, Enric Berenguer, ha tingut la bondat de fer escoltar un cop més l'opinió de Freud al respecte: «Freud es manifestava explícitament contrari a la construcció de grans sistemes, i la major part de la seva obra està composta d'articles que tracten aspectes concrets de la seva pràctica» (p. 7). No insistiré, doncs, en aquesta opinió tòpica de savis de curta volada. Segons Berenguer, la proposta de Marta Marín consisteix en «una conversa entre dos camps del saber i de l'experiència» (p. 7). És a dir que no ens trobem davant d'una voluntat de donar uns fonaments psicològics de l'activitat traductora. Gràcies al distanciament operat pel temps, Lacan, autor en qui Marta Marín recolza la seva recerca, va poder situar el descobriment de Freud dins un context de canvi més ampli, un veritable canvi de paradigma que, malgrat la feina feta, encara no ha ocasionat prou rebombori, un tifó de vent nou dins del concert de la ciència, amb la lingüística com a pionera. A la primera dècada del segle xx, Saussure ensenyava que la llengua era abans que res un sistema de diferències que no es regia per les lleis del món físic. Si aquest sistema havia trobat manifestació en les cadenes fonètiques de la parla, aquesta opció no era hipotèticament exclusiva, perquè la dimensió

simbòlica hauria pogut trobar una altra manifestació sensible. Per al savi ginebrí, els òrgans fisiològics, que funcionen per lleis físiques, són el suport adequat però eventual del registre simbòlic. Més tard, Lacan, que va saber escoltar el missatge de Saussure, va invertir el seu algoritme i va posar, en conseqüència, el significat damunt del significat. La operació de Lacan és fidel a l'experiència amb l'inconscient que parteix de Freud i a les conseqüències que se'n desprenen. Aquest és un dels terrenys exploratoris del llibre, és a dir, la importància d'una traducció que llegeix el joc dels significants i la hipòtesi d'un subjecte que no té altra realitat que ser un efecte de l'ingrés del petit mamífer humà a l'univers simbòlic. No s'ha de veure només com una aventura intel·lectual, escoltar el subjecte i el seu desig inconscient en el text parteix d'una perspectiva diferent a la tradicional i, com a tal, és una aposta i una elecció que té una dimensió ètica i una raó fonamentada en l'experiència.

Dit això, i abans d'entrar en el comentari del contingut del llibre, voldria manifestar dues coses: la primera, que no és de lectura fàcil. Estem davant d'un llibre molt dens i de vocació teòrica. Marta Marín assenyala la seva voluntat exploratòria dins d'un camp fins ara pràcticament inèdit a l'estat espanyol. Això és una conseqüència més del desert de molts anys del franquisme, lògicament hostil amb la psicoanàlisi no ensuacrada. El lector trobarà a la introducció les referències bibliogràfiques que representen la excepció. L'autora treballa tot un món conceptual nou, o pràcticament nou, dins dels estudis de traducció, i en aquest sentit, ens col·loca a l'espera d'una pràctica més concreta. La segona advertència fa referència als conceptes. Són conceptes que pertanyen al camp de la psicoanàlisi i, per tant, malgrat la seva homofonia amb paraules del llenguatge de cada dia, o amb conceptes que

provenen d'altres disciplines, cal no confondre uns amb els altres. Pensem sobretot en conceptes centrals dins el pensament de Lacan i emprats exhaustivament per Marta Marín com «desig», «subjecte», «veritat», «sentit» o «estil». L'autora, molt oportunament, ha inclòs un apèndix amb un limitat glossari per a ajudar a la bona comprensió del text.

A la introducció, Marta Marín planteja el seu interrogant amb una crítica a la posició del que anomena al llarg del llibre la teoria de la traducció tradicional. «En aquest llibre he partit de la premissa que el decalatge que hi ha entre la teoria de la traducció i l'experiència del traductor no es deu pas a la dificultat per definir la traducció, sinó a l'existència d'una teoria de la traducció construïda a partir d'una noció estable del llenguatge i, per tant, d'un llenguatge que es vol mancat de subjecte: fred, exacte i, al capdavant, impossible» (p. 15). Com assenyalava la autora, aquesta no és una impossibilitat de la traducció, sinó «res més que un aspecte de la impossibilitat del subjecte per dir-se Tot a través del llenguatge» (p. 14). Per treballar una aproximació a la naturalesa d'aquesta impossibilitat, Marta Marín prendrà tres conceptes fonamentals de la teoria de la traducció: veritat, sentit i estil, i els sotmetrà a l'escalpel de la psicoanàlisi lacaniana. «Es tracta, però, de conceptes que són vistos de manera divergent en ambdues disciplines. La teoria tradicional de la traducció parteix del pressupòsit que la veritat i el sentit es poden transmetre d'un text a l'altre com si fossin conceptes extralingüístics. La psicoanàlisi, en canvi, afirma que la veritat i el sentit es produeixen dins dels límits mateixos del llenguatge: són produccions discursives i, per tant, no es poden donar sense l'existència del subjecte. D'altra banda, a l'estil, considerat un recurs retòric per la teoria tradicional, la psicoanàlisi hi veu la vehiculació del gaudi del subjecte» (p. 19).

Després de la introducció, el llibre es divideix en dues parts, dedicades respectivament, la primera, a una introducció a la teoria de Freud i a la de Jacques Lacan, i, la

segona, a la crítica de la teoria tradicional de la traducció i de la seva concepció del sentit, la veritat i l'estil. Per acabar, unes pàgines molt reduïdes de conclusions recorden l'origen del llibre com a tesi doctoral.

La primera part, doncs, és una introducció a Freud i Lacan. Aquest segon, per si algun lector ho desconeix, va ser un psiquiatre francès desaparegut el 1981 i un gran renovador de la teoria psicoanalítica. Un intel·lectual agosarat, de gran talent i amb una gran facilitat per transitar per disciplines diverses. En tot això va ser un digne hereu de Freud. La seva revolta contra la domesticació de la psicoanàlisi als anys 50 va suposar una ruptura necessària amb la reconeguda corrent oficial, i a resultes d'això, tradicional, de la psicoanàlisi. Part d'aquest recorregut es troba ben explicat en el llibre.

Després d'una primera part d'introducció als conceptes freudians i lacanians, l'autora dóna pas a una segona part que constitueix el gruix de la seva aportació personal a la problemàtica de la traducció.

El llibre divideix en tres apartats ben diferenciats tres conceptes fonamentals de la teoria de la traducció i de la filosofia del llenguatge. En primer lloc comenta la dificultat de parlar de veritat en traducció. Fa un recorregut històric que abasta des de Plató i el seu rebuig a les desviacions retòriques, als comentaris de Derrida i la teoria de la desconstrucció, passant per Sant Agustí i la seva concepció de Crist com a garant de la Veritat. La preocupació moderna sobre la impossibilitat de la traducció arrenca de Shleiermacher, té una continuació amb Heidegger i s'actualitza en Derrida. D'altra banda, l'autora comenta com aquesta preocupació, que més que teòrica és una experiència de la tasca amb el llenguatge per part del traductor, és obviada com una molèstia pels protagonistes de l'ensenyament de la traducció.

El capítol 4 versa sobre el sentit en traducció. És una reflexió constant sobre l'orientació que Walter Benjamín i José Ortega i Gasset varen impulsar. Aquests autors són citats com «exemples paradigmàtics d'una reflexió sobre la pràctica de la traducció que

considera la traducció del “sentit” un aspecte secundari —i fins i tot contraproduent— de l’activitat traductora» (p. 134). En un subapartat d’aquest capítol dedicat al que l’autora anomena el «desplaçament del sentit únic» en una clara referència al *verschiebung* de Freud i a la metonímia de Lacan, Marta Marín exposa el fet que aquest corrent de pensament ha trobat molts més adeptes en la teoria literària, en Roland Barthes, per exemple, o en els estudis de literatura comparada, que en els estudis de traducció. Com a casos excepcionals cita l’obra de Jean-René Ladmiral de 1979, *Traduire: théorèmes pour la traduction*, o la de Susan Bassnett, *Translation Studies*, de 1991.

El capítol cinquè està dedicat a l’estudi de l’estil, un tema complex i delicat, sens dubte, i gens fàcil d’abordar des de la reflexió. Segueix l’esquema expositiu dels altres dos i fa un repàs inicial a la noció d’estilística des de l’arrencada moderna (Bally; Benveniste), la qual suposa un cert abandó dels estudis teòrics tal com s’havien concebut fins aquest moment. L’estilística «es desmarca dels estudis retòrics clàssics en el fet de reconèixer un valor subjectiu en l’ús individual del llenguatge» (p. 69). No pertany, doncs, a la llengua sinó a l’ús particular que fa de la llengua el subjecte, i té a veure amb el seu «món afectiu». Diguem que és allò

que escapa a la codificació ni que aquesta sigui retòrica. Es tracta d’una marca de la diferència radical del subjecte i mostra la seva manera de gaudir.

Per acabar, voldria afegir un comentari final. El llibre tracta de temes diversos: veritat, sentit, estil, desig. Duu explícitament per títol «Traduir el desig». Al capítol de l’estil, també es fa esment del desig de traduir i del desig del traductor. No hi ha dubte: afortunat aquell que treballa en allò que té a veure amb el desig que l’habita. Són ells qui ens poden dir alguna cosa sobre aquest estrany desig del traductor. Però com que un dels destinataris previsibles d’aquest llibre són els traductors i no cal idealitzar la seva situació en el món, voldria recordar el comentari de Freud sobre la seva pràctica mèdica. Va confessar amb franquesa que no el satisfia gaire, però també va dir que, mentre treballava com a metge, aquesta mateixa falta d’entusiasme el va permetre de mantenir-se al marge d’un cert sadisme característic de la professió, i això, pensava, va ser beneficiós per als seus malalts en la seva pràctica clínica. I el va mantenir en una posició distanciada i crítica.

Mercè Altimir

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d’Interpretació

MAZZUCCO, Patricia; HEBE MARANCHELLO, Alejandra
Diccionario bilingüe de terminología jurídica
Buenos Aires: Ediciones del Candil, 2004, 704 p.

Acaba de publicarse la cuarta edición del *Diccionario bilingüe de terminología jurídica* de Patricia Mazzucco y Alejandra Hebe Maranchello (Buenos Aires: Ediciones del Candil, 2004). Cuando un diccionario especializado llega a la cuarta edición es un signo inequívoco de la gran aceptación de que ha gozado entre los profesionales, en este caso, los traductores y los juristas.

Dentro de la citada línea de aceptación, me complace emitir una evaluación positiva

de este trabajo que, como digo, ya ha sido previamente evaluado de forma favorable con la acogida que le han dispensado sus destinatarios. Con un tamaño muy adecuado a las obras de consulta, las 700 páginas de este diccionario recogen de forma clara los términos más importantes del mundo jurídico anglo-norteamericano y los de habla española. La selección de unidades léxicas me parece buena, así como la muy acertada traducción que de las mismas ofrecen, lo que demuestra